

GOSPODARKA ODPADAMI W ŚWIADOMOŚCI MŁODYCH LUDZI

WASTE MANAGEMENT IN THE MINDS OF YOUNG PEOPLE

Monika STEPIEŃ, Mateusz WADOWSKI, Zbigniew ŻURAKOWSKI
Politechnika Śląska

Streszczenie: Celem artykułu było zbadanie świadomości młodych ludzi na temat gospodarki odpadami, ich wiedzy o wchodzącej w życie nowelizacji ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, a także ich stosunku do segregacji odpadów. Przeprowadzona analiza wykazała, że młodzi ludzie nie posiadają wystarczającej wiedzy na temat zarówno procesu segregacji odpadów w ich regionie, jak i znajdujących się w pobliżu instalacji do ich przetwarzania, a wiedza dotycząca nadchodzących zmian jest znikoma. Pomimo tego starają się oni dbać o środowisko i pozytywnie podchodzą do tematu segregacji odpadów.

Słowa kluczowe: gospodarka odpadami, segregacja odpadów, infrastruktura komunalna, środowisko naturalne

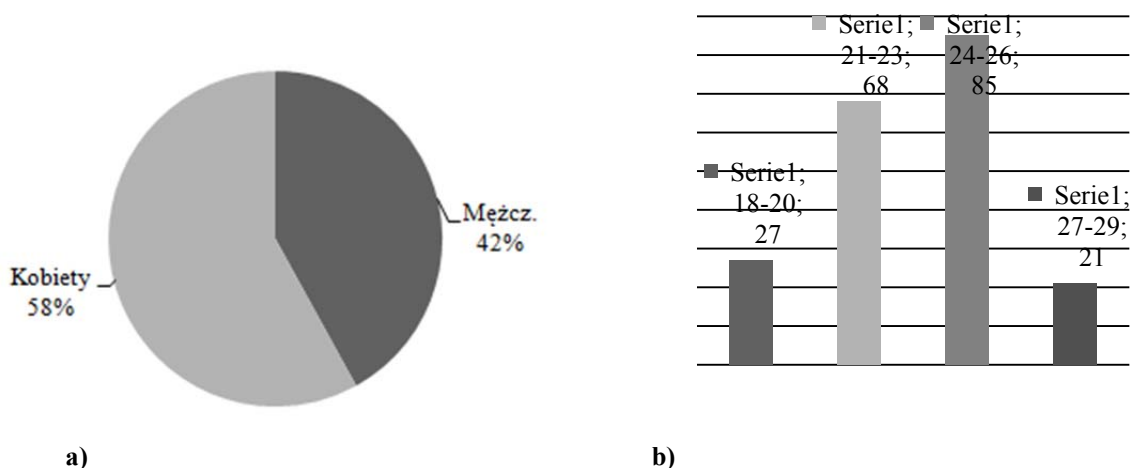
1. WPROWADZENIE

W ostatnim czasie coraz częściej mówi się o ochronie środowiska, coraz częściej zaczynamy zauważać negatywne skutki naszej działalności i dostrzegamy możliwość zmian naszych zachowań. Powstają klastry zajmujące się gospodarką odpadami i recyklingiem oraz wiele programów i projektów sponsorowanych z budżetu Unii Europejskiej i Samorządów, o charakterze informacyjnym – dzięki czemu wzrasta zarówno świadomość przedsiębiorców, jak i całego społeczeństwa. Nawet medialna debata nad segregacją odpadów nabrała dynamiki w związku z nadchodzącymi w naszym kraju zmianami.

Mowa tu o wchodzącej w życie nowelizacji ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Od 1 lipca 2013 roku zmieniają się przepisy dotyczące segregacji, wywozu i utylizacji odpadów. Teraz to gminy będą wylaniały na drodze przetargu firmę, która będzie odpowiedzialna za ów proces; stawki za wywóz odpadów zostaną narzucone w wysokości zależnej od tego, czy śmieci te będą posegregowane czy też nie. W gestii gmin leżeć będzie ponadto budowa nowych instalacji do przetwarzania i utylizacji odpadów [1].

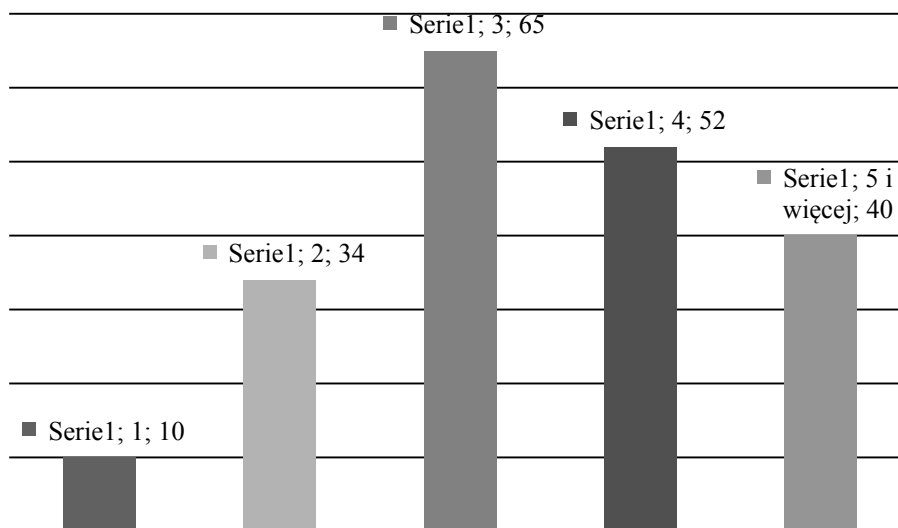
Co zmiany te oznaczają dla nas? Przyjęcie nowych zasad stawia nas przede wszystkim przed trudnym wyborem pomiędzy segregacją a wyrzucaniem śmieci do jednego kosza. Pierwsza z tych opcji wymaga posiadania odpowiednich pojemników do segregacji odpadów w domach, co generuje z kolei dodatkowe koszty związane z ich zakupem. Z drugiej strony jednak obowiązek segregowania zmniejsza ponoszone przez nas opłaty związane z wywozem odpadów. Druga z opcji zwalnia nas wprawdzie z segregacji odpadów, ale wiąże się z większymi kosztami narzuconymi przez gminę za ich wywóz. Nieważne, którą z opcji wybierzemy, koszty wywozu śmieci i tak wzrosną. Wynika to z nowych inwestycji, które muszą poczynić gminy, aby wyposażyć mieszkańców w należyte pojemniki do segregacji odpadów, a także stworzyć podstawową infrastrukturę komunalną, mianowicie sortownie, spalarnie i składowiska odpadów [1].

Powyższe wyliczenie nie wyczerpuje wszystkich zmian, które ponosi za sobą nowelizacja ustawy. Ale co właściwie my jako młodzi ludzie wiemy o nadchodzących zmianach? Żeby odpowiedzieć na to pytanie, przebadaliśmy 201 osób (117 kobiet i 84 mężczyzn) w wieku od 18 do 29 lat z różnych rejonów Polski (m.in. województwa łódzkiego, śląskiego, małopolskiego, mazowieckiego i podlaskiego), rys. 1.

Rys. 1. Zróżnicowanie ankietowanych: a) ze względu na płeć, b) ze względu na wiek

Respondenci to osoby zarówno z małych miast i wsi, jak i mieszkańcy dużych metropolii; o zróżnicowanym wykształceniu, mieszkające same lub z rodziną (rys. 2). Zadaliśmy im 17 pytań dotyczących segregacji odpadów, sprawdzających ich wiedzę o infrastrukturze komunalnej znajdującej się w ich najbliższym otoczeniu oraz samej nowelizacji ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, i wynikających z niej korzyści dla środowiska.

Rys. 2. Ilość osób w gospodarstwie domowym

2. BADANIE ŚWIADOMOŚCI DOTYCZĄCEJ GOSPODARKI ODPADAMI WŚRÓD MŁODYCH LUDZI

Z przeprowadzonych badań wynika, że trzech na pięciu młodych ludzi segreguje śmieci, z drugiej jednak strony dwóch ich nie segreguje (rys. 3). Wśród osób, które segregują śmieci, najwięcej znajduje się kobiet (64%), jeśli zaś chodzi o osoby, które ich nie segregują, stosunek mężczyzn do kobiet wynosi 1:1. Jeśli porównalibyśmy aktywność w tym obszarze w zależności od miejsca zamieszkania, to najbardziej aktywni są mieszkańcy małych miast i wsi – 67% z nich segreguje śmieci; natomiast jeśli chodzi o mieszkańców średnich i dużych miast, wypadają oni gorzej w porównaniu z innymi, ponieważ tylko 56% z nich deklaruje, że segreguje śmieci. Najslabiej w rankingu wypadają osoby, które mieszkają same: tylko co

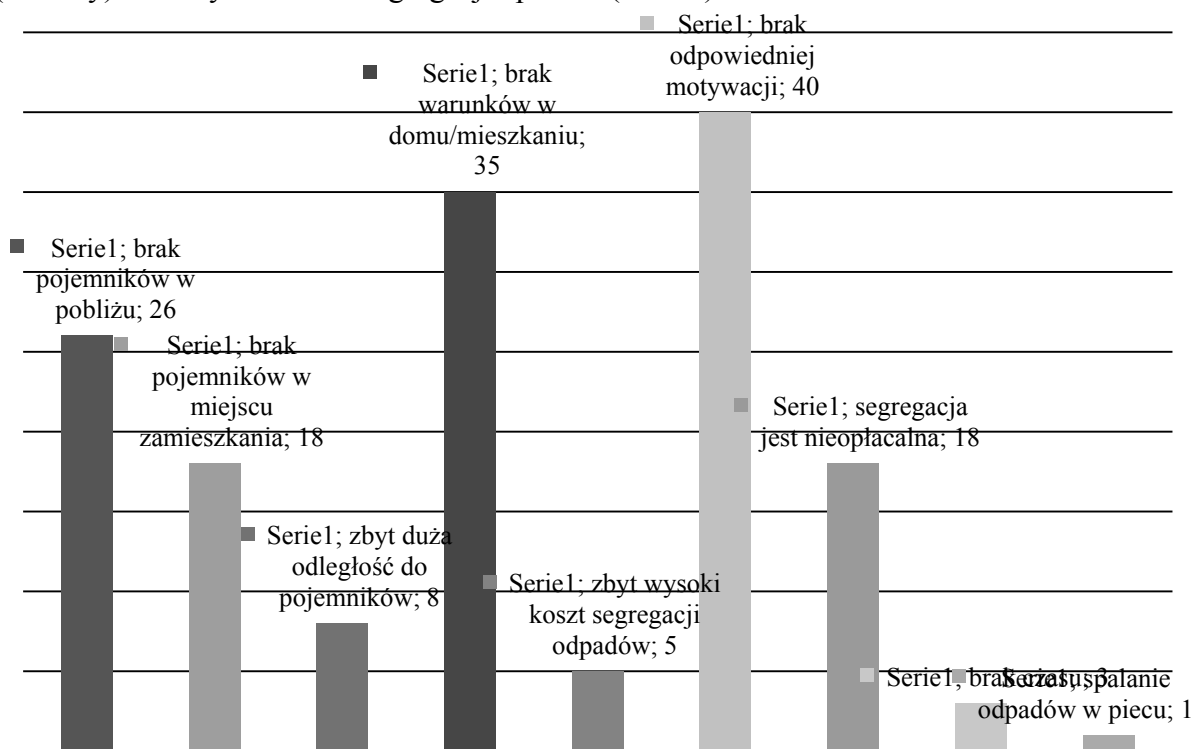
piąta z nich segreguje odpady; najlepiej natomiast wypadają ci, którzy mieszkają w liczniejszych rodzinach (68% segreguje).

Rys. 3. Czy młodzi ludzie segregują śmieci?

Najczęściej wymienianą przyczyną niesegregowania odpadów (rys. 4) jest brak odpowiedniej motywacji (40 osób) oraz brak warunków w domu (35 osób).

Powody, które zostały ponadto podane to brak pojemników w pobliżu miejsca zamieszkania (26 osób) lub w miejscu zamieszkania (18 osób) oraz opłacalność (18 osób). Do powodów najrzadziej podawanych zaliczamy spalanie odpadów w piecu (1 osoba), brak czasu (3 osoby) oraz wysoki koszt segregacji odpadów (5 osób).

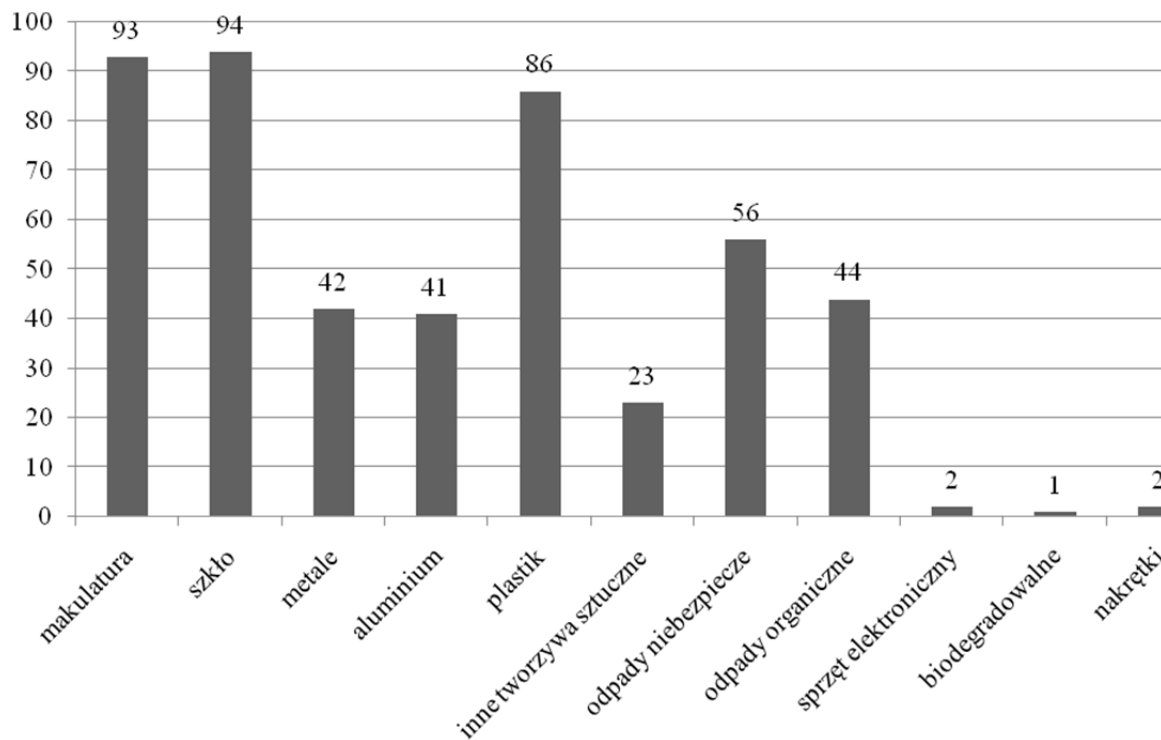
Rys. 4. Powody przez które młodzi ludzie nie segregują śmieci

Jeśli już segregujemy śmieci, to jak często to robimy ? Otrzymane wyniki pokazują, że 85% osób segregujących śmieci robi to codziennie lub co dwa, trzy dni (rys. 5). Niewiele jest takich osób, które segregują odpady co tydzień (8%) lub co dwa tygodnie (3%) oraz raz na miesiąc (4%). Najczęściej segregujemy szkło (94 osoby), makulaturę (93 osoby) oraz plastik (83 osoby). W najmniejszym stopniu są to inne tworzywa sztuczne (23 osoby), sprzęt

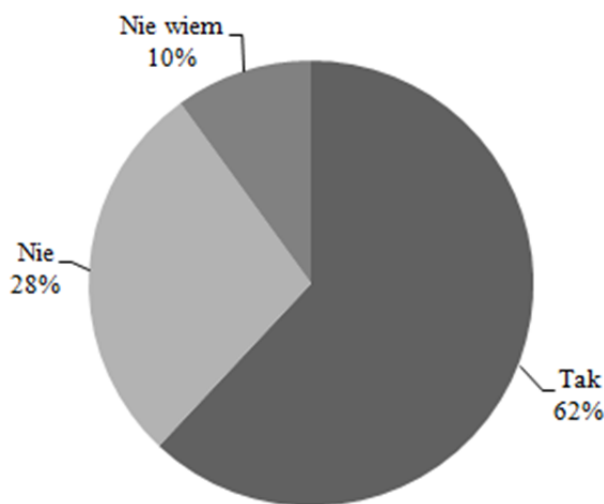
elektroniczny (2 osoby), odpady biodegradowalne (1osoba) oraz nakrętki do butelek (2 osoby).

Młodzi ludzie, którzy segregują śmieci, najczęściej posiadają specjalne pojemniki do segregowania odpadów w domu, które następnie opróżniają do odpowiednich kontenerów znajdujących się w pobliżu ich miejsca zamieszkania. Wśród ankietowanych znajdują się także osoby, które same zawożą odpady do punktów utylizacji lub do punktów skupu, a korki od butelek PET przekazują na różnego rodzaju zbiórki charytatywne (jest to zresztą najbardziej popularny przejaw aktywności wśród tych, którzy posiadają dzieci).

Niemal wszyscy segregują odpady we własnym zakresie, są też jednak tacy, którzy śmieci zbierają „całą wioską”.

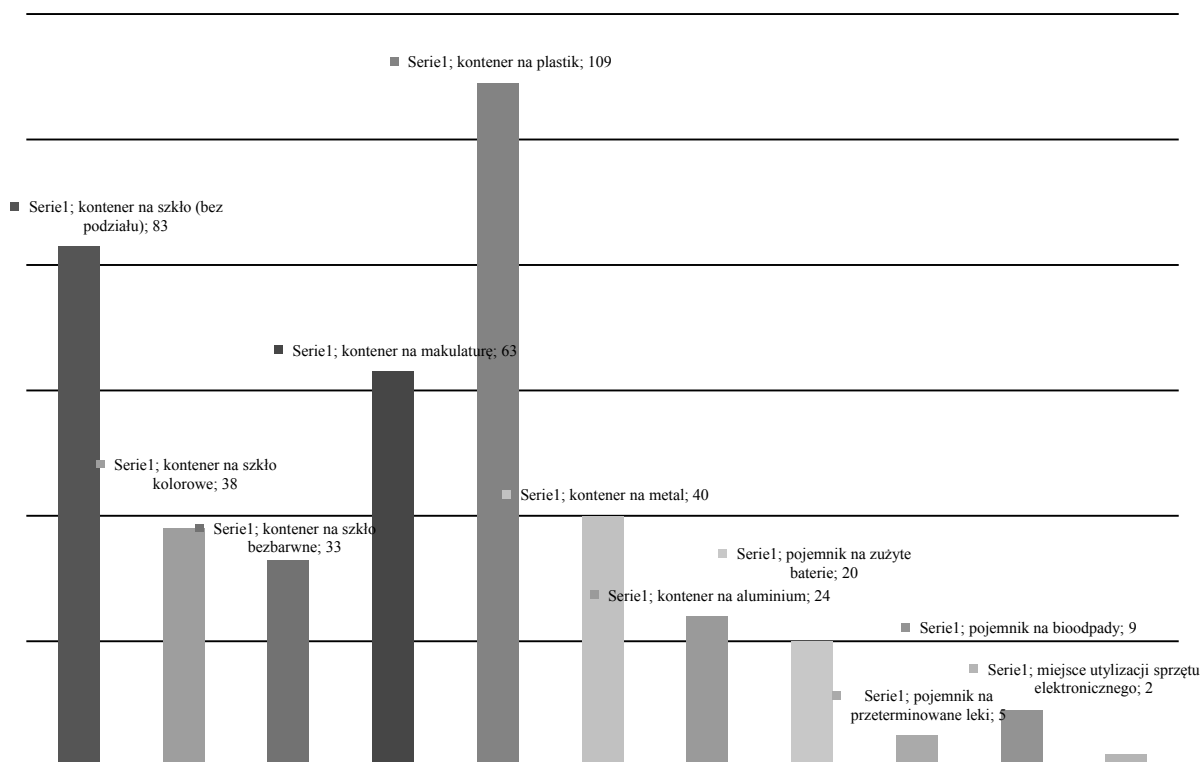
Rys. 5. Co segregujemy?

Rys. 6. Czy w pobliżu naszego miejsca zamieszkania znajdują się pojemniki na odpady?

Mogłoby się wydawać, że największym problemem dla osób segregujących śmieci będzie brak odpowiednich pojemników do ich segregacji, 62% ankietowanych twierdzi jednak, że w pobliżu ich miejsca zamieszkania znajdują się kontenery do selektywnej zbiórki odpadów. Jedynie 10% młodych ludzi nie zdaje sobie sprawy z ich umiejscowienia, co wcale nie oznacza, że ich nie ma (rys. 6).

Wśród najczęściej wymienianych przez młodych ludzi pojemników (rys. 7) znalazły się pojemniki na plastik (109 osób), szkło bez podziału na kolorowe i bezbarwne (83 osoby) oraz pojemniki na makulaturę (63 osoby) czyli kontenery na odpady, które segregujemy najczęściej. Zależność ta jest jednak odwrotna, najczęściej segregujemy te odpady, na które jest najwięcej pojemników i do których mamy łatwy dostęp. Ankietowani najrzadziej wskazywali pojemniki na przeterminowane leki (5 osób) oraz miejsca, w których mamy możliwość utylizacji sprzętu elektronicznego (2 osoby).

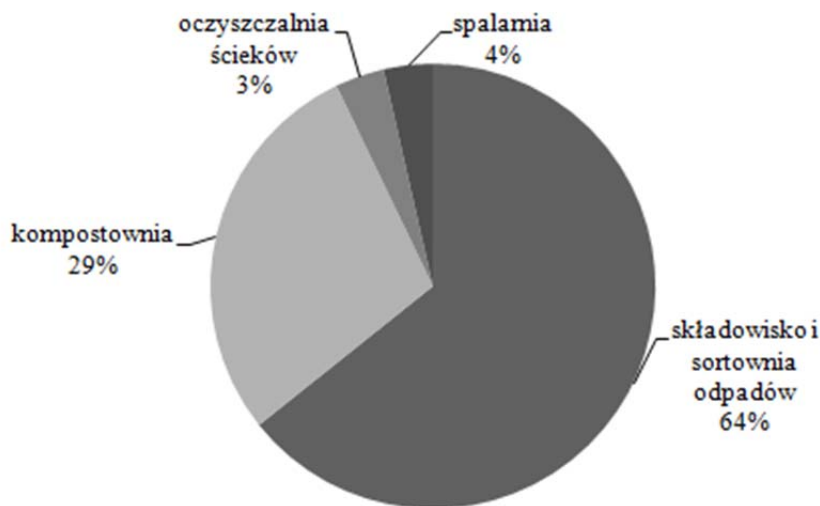

Rys. 7. Rodzaje pojemników na odpady znajdujące się w pobliżu miejsca naszego zamieszkania

W kolejnej części ankiety młodzi ludzie musieli zmierzyć się z pytaniami dotyczącymi zarządzania gospodarką odpadami w ich miejscu zamieszkania. Czy tak naprawdę jesteśmy świadomi jak do tej pory przebiegał proces segregacji i utylizacji odpadów w naszym otoczeniu? Jak wykazały badania, większość ludzi w młodym wieku nie ma o tym żadnego pojęcia. Tylko 11% ankietowanych potrafiło odpowiedzieć na to pytanie, lecz nie wszyscy do końca wiedzieli, o co w nim chodzi. Nasza świadomość kończy się na tym, że odpady wrzucane są do pojemników, które następnie są opróżniane przez firmy zewnętrzne lub przez „panów trudniących się recyklingiem butelek”, którzy rozpruwają pojemniki, żeby dostać się do upragnionego surowca. Nie zdajemy sobie także sprawy z tego, kto zajmuje się wywozem odpadów, prócz wcześniej wspomnianych „panów”. Tylko 30% młodych ludzi potrafiło wskazać nazwę firmy, która w ich miejscu zamieszkania zobligowana jest do odbioru i segregacji odpadów.

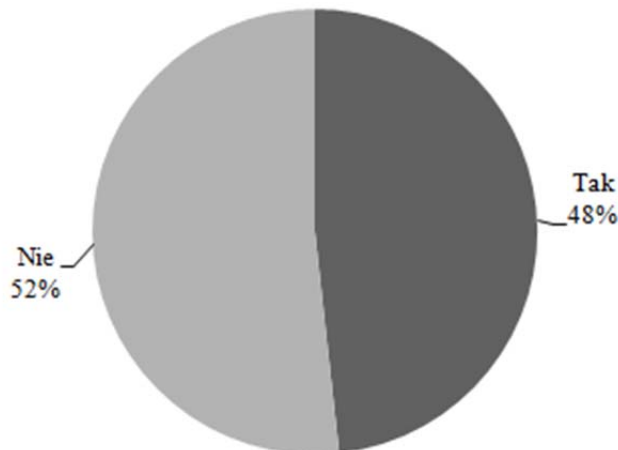
Młodzi ludzie niewiele wiedzą o tym, co dzieje się z odpadami wrzucanymi przez nich do pojemników, ich zainteresowanie kończy się na posegregowaniu śmieci i przekazaniu ich

do odpowiedniego kontenera. Nie wiemy także, jakie instalacje do przetwarzania odpadów funkcjonują w pobliżu naszego miejsca zamieszkania (rys. 8). Tylko 14% ankietowanych (27 osób) potrafiło wskazać, czy w ich najbliższym otoczeniu znajduje się składowisko i sortownia odpadów (18 osób), kompostownia (8 osób), spalarnia (1 osoba) lub oczyszczalnia ścieków (1 osoba).

Rys. 8. Instalacje do utylizacji odpadów

Sytuacja nie przedstawia się jednak tak źle, jak mogłoby się na pierwszy rzut oka wydawać: co druga osoba świadoma jest bowiem nadchodzących zmian dotyczących nowelizacji ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (rys. 9).

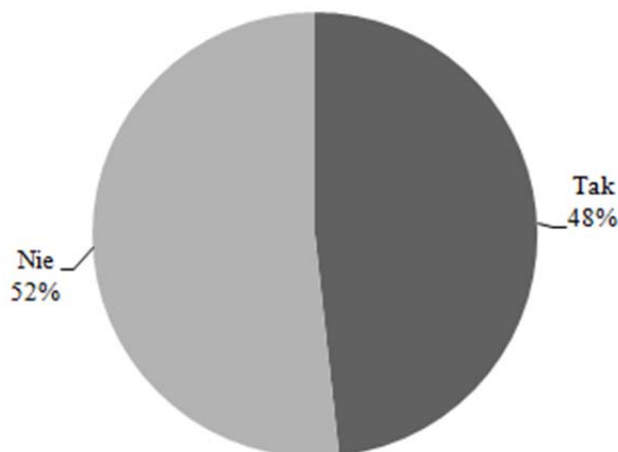

Rys. 9. Czy jesteśmy świadomi nadchodzących zmian?

Wśród kobiet stosunek wiedzy do jej braku jest porównywalny – 53% z nich zdaje sobie sprawę, czego dotyczy wchodząca w życie nowelizacja ustawy; to mężczyźni częściej nie są tego świadomi (58% mężczyzn nie wie z czym związane są wprowadzane zmiany). Nie dziwi nas także zależność pomiędzy tymi, którzy segregują, a tymi którzy nie segregują śmieci. Wśród osób segregujących śmieci przewagę mają ci, którzy są świadomi wprowadzanych zmian (54%), zaś wśród tych, którzy ich nie segregują, większość stanowią nieświadomi zmian (60%) – choć w obu przypadkach stosunek ten jest porównywalny. Jeśli to wiek miałby być wyznacznikiem wiedzy, to sprawdza się tu znane chińskie przysłowie: „wiedza i doświadczenie przychodzą z wiekiem; najczęściej jest to wieko od trumny”. Najmniej

świadome są osoby z grupy wiekowej 18-20 lat – tylko 33% z nich wie, czego dotyczą wprowadzane w życie zmiany. Wśród reszty grup wiekowych stosunek osób świadomych do nieświadomych jest o wiele lepszy, jednak nie zadowalający (przeważnie co druga osoba świadoma jest nadchodzących zmian).

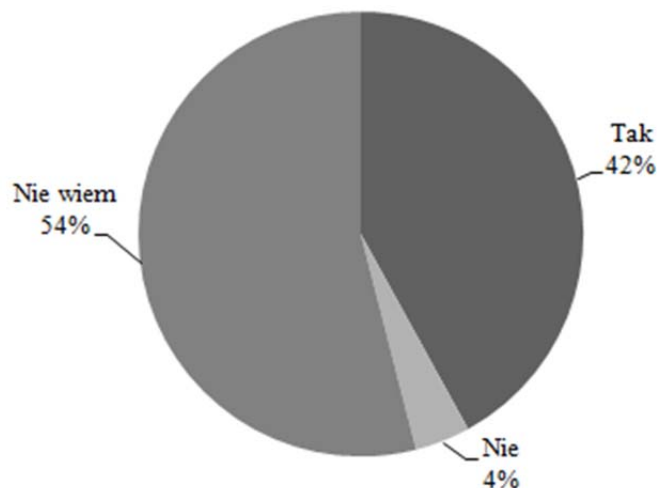
Nie patrząc na różnice pomiędzy płcią czy wiekiem, potrafimy jednak wskazać, czego wprowadzane zmiany dotyczą. Młodzi ludzie wiedzą, że wkrótce to gminy będą zajmowały się procesem segregacji i utylizacji odpadów. Do ich obowiązków należeć będzie naliczanie opłat za wywóz śmieci, wyłonienie w ramach przetargu przedsiębiorstw, które zajmą się odbiorem odpadów oraz wyposażenie mieszkańców w środki konieczne do ich segregacji i utylizacji. Ankietowani zdają sobie sprawę z tego, że od lipca 2013 r. będą mogli wybrać jeden z omówionych wcześniej wariantów. Mowa tu o deklaracji, czy „produkowane” przez nas śmieci zostaną również przez nas posegregowane, czy oddamy je „w jednym worze”. Od dokonanego przez nas wyboru będą zależały koszty wywozu śmieci, które wielu respondentów uznało za wyższe w porównaniu z dotychczasowymi. Młodzi ludzie często pisali również o tym, że wchodzące w życie przepisy będą bardziej rygorystyczne, a także zobligują wszystkich do podpisania umowy o wywóz śmieci. Do tej pory w niektórych gospodarstwach domowych wykorzystywano możliwość nieposiadania takiej umowy z firmą zewnętrzną, zatajając tym samym produkcję śmieci. Oznacza to złamanie prawa, spalając śmieci w piecach lub wywożąc je na dzikie wysypiska. Jak trafnie zauważyli ankietowani, z wejściem w życie nowej ustawy nieposiadanie lub niewywiązywanie się z umowy będzie surowo karane przez gminy lub jednostki do tego wyznaczone, przez co zmniejszy się ilość nielegalnych procederów.

Rys. 10. Czy potrafimy wskazać zalety wprowadzanych zmian?

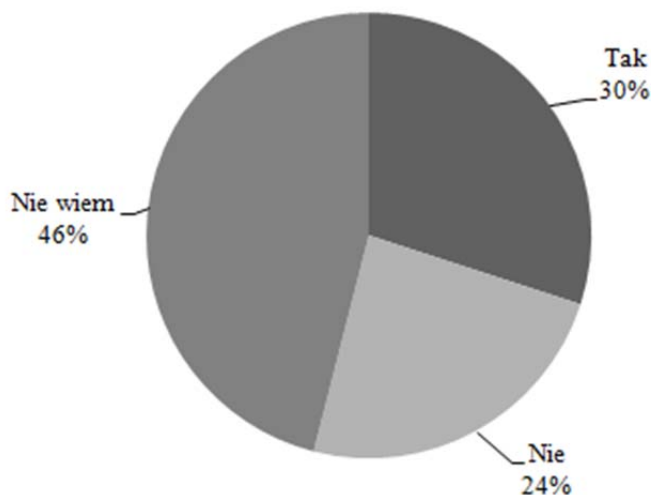
Fakt ten został również uwzględniony w odpowiedziach na pytanie dotyczące zalet wprowadzanej nowelizacji ustawy (rys. 10). Według młodych ludzi (42%) do jej atutów zaliczyć można również także zmniejszenie ilości dzikich wysypisk, zwiększenie recyklingu surowców, poprawa stanu środowiska naturalnego oraz zachęcenie ludzi do segregowania odpadów przez zastosowanie niższej opłaty za wywóz śmieci.

Mimo tego, że młodzi ludzie wskazali na wiele zalet wprowadzanych zmian, również wymienili wiele ich wad (rys. 11).

Rys. 11. Czy według młodych ludzi nowelizacja ustawy posiada wady?

Ankietowani (42%) przytaczali tu często wzrost opłat za wywóz odpadów oraz niesprawiedliwy sposób naliczania (jednakowa stawka dla wszystkich, niezależna od ilości produkowanych śmieci, a od np. ilości osób w gospodarstwie domowym – co nie zawsze związane jest z wielkością generowanych odpadów).

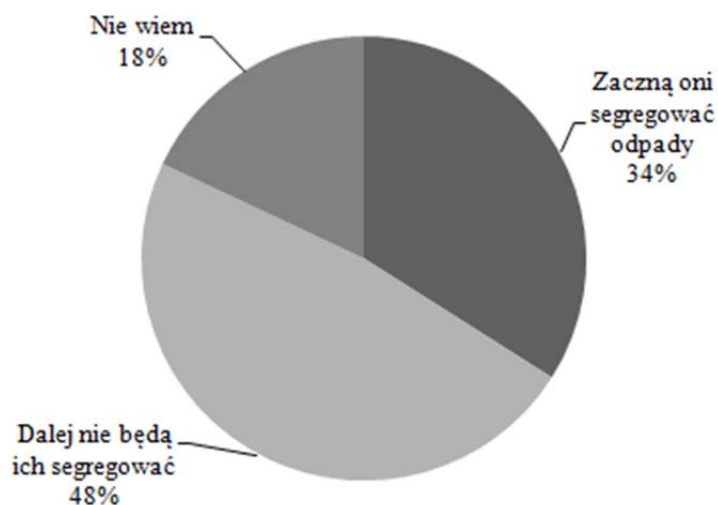
Rys. 12. Czy według młodych ludzi zmiany w ustawie znacząco wpłyną na poprawę środowiska?

Wskazywano również na problemy z egzekwowaniem nowego prawa w spółdzielniach mieszkaniowych, gdzie kilkadziesiąt rodzin posiada wspólne kontenery. Wiele osób sceptycznie odniosło się również do tego, że to gminy będą ustalały częstotliwość wywozu odpadów oraz sterowały całym systemem ich utylizacji. Wspominano tu także o możliwym upadku małych przedsiębiorstw, które do tej pory wraz z innymi mniejszymi podmiotami zajmowały się wywozem odpadów na terenie całej gminy. W przypadku dużych gmin jedynie większe przedsiębiorstwa mają szansę na zakończony sukcesem udział w przetargu.

Ankieta sprawdzała ponadto, czy młodzi ludzie uważają, że wprowadzenie nowych przepisów dotyczących segregacji odpadów wpłynie znacząco na poprawę środowiska (rys. 12). Tylko 30% z nich uznało, że wprowadzane zmiany będą miały pozytywny wpływ na otoczenie, którego dopatrywano się w obniżeniu kosztów segregacji odpadów, a zarazem wzroście jej popularności. Zwiększy się również wykorzystanie surowców wtórnych oraz sama świadomość, co ograniczy z kolei negatywne oddziaływanie na środowisko. Zmniejszy

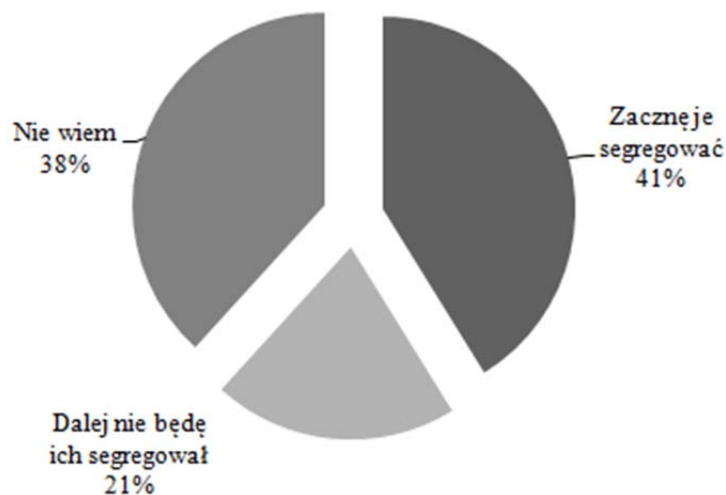
się ilość nowych wysypisk śmieci, również tych powstających nielegalnie, a także zniknie problem wyrzucania odpadów przy drogach, co wynika z zobligowania wszystkich mieszkańców do podpisania umowy o wywóz śmieci. W opozycji do osób, które zauważają korzyści płynące z wprowadzanych zmian stoją ci, którzy uważają, że zmiany te nie wpłyną znacząco na poprawę środowiska. 24% ankietowanych uważa, że ludzie i tak będą wyrzucać śmieci do lasów, a ci, którzy wcześniej ich nie segregowali, w dalszym ciągu nie będą tego robić. Wolą oni płacić więcej, niż wykazać jakąkolwiek inicjatywę wymagającą zmiany w ich podejściu do ochrony środowiska. Wśród młodych ludzi są też tacy, którzy zdają sobie sprawę z tego, że proponowane zmiany wpłyną wprawdzie na poprawę środowiska, jednak są zdania, że jest to „kropla w morzu potrzeb”. Pokazuje to tylko, jak długą drogę musimy pokonać, by zmieniła się nasza świadomość społeczna, od której tak wiele zależy. Dwa ostatnie pytania dotyczyły zmian w podejściu do segregacji odpadów po wprowadzeniu nowelizacji ustawy.

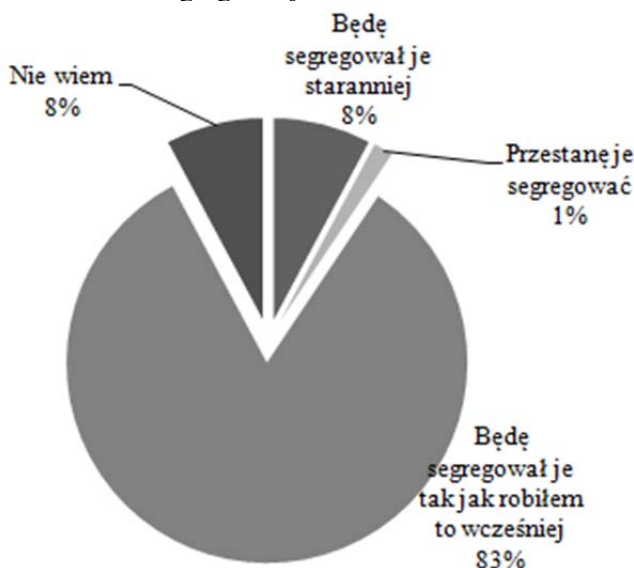
Rys. 13. Czy według nas ludzie, którzy wcześniej nie segregowali odpadów, zmienią swoje podejście?

W pierwszym z nich ankietowani wyrazili swoją opinię na temat zmian, jakie zajdą w mentalności całego społeczeństwa (rys. 13). 34% młodych ludzi uważa, że osoby, które wcześniej nie segregowały odpadów zmienią swoje podejście i zaczną je segregować. Innego zdania jest 48% ankietowanych; uważają oni bowiem, że ci, którzy nie segregowali odpadów, dalej nie będą ich segregować. Bardziej sceptyczne okazały się w tym względzie kobiety; tylko 27% z nich uważa, że ludzie zmienią swoje postępowanie, reszta z nich albo nie potrafiła odpowiedzieć na to pytanie (24%) albo twierdziła, że dalej nie będą oni segregować odpadów (48%). Panowie byli tutaj nastawieni bardziej pozytywnie – 46% z nich uważa, że ludzie zaczną segregować odpady.

Ostatnie pytanie zmusiło nas do zastanowienia się nad naszym podejściem do segregacji odpadów. Jak zmieni się ono po wprowadzeniu nowelizacji ustawy? Tylko 14 ankietowanych, którzy dotychczas nie segregowali śmieci, zadeklarowało chęć zmiany swojego postępowania (rys. 14).

Rys. 14. Jak zmienią swój stosunek do segregowania odpadów osoby, które wcześniej ich nie segregowały?

Rys. 15. Jak zmienią swój stosunek do segregowania odpadów, osoby które już wcześniej je segregowały?

Głównym tego powodem są mniejsze opłaty za posegregowane odpady, uniknięcie kar związanych z niezastosowaniem się do wymogów, które wnosi ustawa oraz poprawa środowiska naturalnego.

Jednak są też wśród nich tacy, którzy nie chcą zmienić swojego podejścia i w dalszym ciągu nie będą segregować odpadów (7 osób). Wśród osób, które segregują śmieci (rys. 15), lwią część nadal będzie to robić (53 osoby) lub przyłoży się do tego staranniej (5 osób), co ciekawe niektórzy z nich przestaną segregować odpady (1 osoba) albo nie są tego do końca pewni (5 osób) – podczas gdy pośród osób niesegregujących śmieci niepewnych jest aż 13 młodych ludzi.

3. PODSUMOWANIE

Jak wykazały przeprowadzone badania, większość młodych ludzi nie ma pojęcia o funkcjonowaniu gospodarki odpadami w ich regionie. Niewiele osób wie o znajdujących się w pobliżu ich miejsca zamieszkania instalacjach służących do utylizacji odpadów, a także o całym procesie z tym związanym. Co drugi z pięciu ankietowanych segreguje odpady, a tylko

połowa z nich świadoma jest nadchodzących wraz z nowelizacją ustawy zmian. Ci spośród młodych ludzi, którzy nie segregują odpadów, zdają sobie sprawę, że wprowadzane zmiany stawiają ich przed koniecznością wyboru konkretnego modelu postępowania – albo zmienią oni swoje nawyki i zaczną staranniej dbać o środowisko naturalne albo pozostaną przy swoim dotychczasowym zachowaniu i w dalszym ciągu będą unikać tego tematu. Są oni także świadomi tego, że poniosą tym samym większe koszty wywozu odpadów. A jednak część z nich nadal nie jest przekonana, co do konieczności ich segregowania. Pokazuje to, jak ciężko jest zmienić ludzką mentalność i jak ważne jest, by przed wprowadzeniem nowelizacji w ustawie, podjąć próbę zmiany w świadomości ludzi. Ważny jest również dialog pomiędzy obiema stronami, dialog, który doprowadzi do zmiany naszych zachowań, który pokaże nam dlaczego warto i dlaczego powinniśmy segregować odpady.

4. LITERATURA

- [1] Ustawa z dnia 25 stycznia 2013 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2013 r. poz. 228).